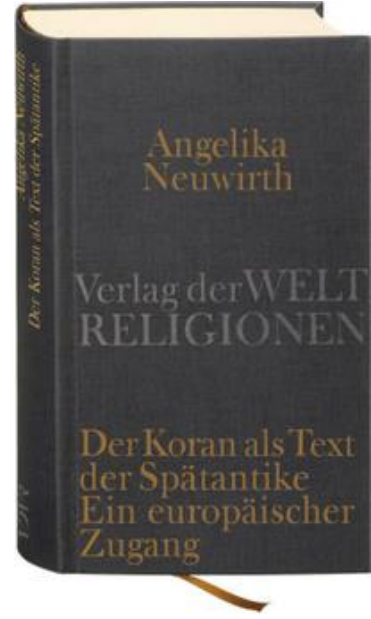

Kitap Tanıtımı:

İsmail KOÇAK*

Der Koran als Text der Spätantike Ein europäischer Zugang: Angelika Neuwirth, Berlin, Verlag der Weltreligionen, 2010, 859 s. ISBN 978-3-458-71026-4

Müslüman olsun veya olmasın Kur'an-ı Kerim, insanlar üzerinde bir merak duygusu uyandırmıştır. Bu ilgi, Avrupa'da 12. yüzyılda Kur'an'ın Latinceye çevrilmesiyle başlamış, Kur'an tarihi ve elyazması araştırmaları ve Kur'an'ın kronolojik tahlili ile devam etmiştir. Bu çalışmaların 21. yüzyıldaki öncü ismi Angelika Neuwirth'tir¹ Neuwirth *Der Koran als Text der Spätantike Ein europäischer Zugang* ("Geç Antik Dönemden Bir Metin Olarak Kur'an - Avrupalı Bir Yaklaşım") adlı eserinde Kur'an'ı metinsel-edebî tahlili çerçevesinde 14 bölümde incelemiştir. Kur'an araştırmalarının ortaya çıkışı, vahyin anlaşılması, Kur'an'da tarih olgusu, Kur'an metninin tarihi, surelerin yapısı ve kronolojileri, Kur'an metninin dinî ve kültürel işlevi, Kur'an'ın Mekke ve Medine dönemleri, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Musa kıssaları bağlamında Kur'an

* Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi, Ar, Gör, e-mail, ismail61kocak@gmail.com

¹ Berlin Açık Öğretim Üniversitesi, Arap Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi.

ve Kitab-ı Mukaddes arasındaki ilişki ve Kur'an öncesi şiir konularını detaylı bir şekilde ele alan bu çalışmanın temel tezini bu yazıda sunmak istiyoruz. ²

Angelika Neuwirth'in eserinde öne sürülen görüşe göre Kur'an, bir Geç Antik Dönem (*Spätantike*) metnidir. Kur'an tarihsel açıdan Avrupa'nın kültürel gelişimine temel oluşturan çağa ait bir metin olarak düşünülmüştür. Neuwirth'e göre Kur'an, Geç Antik Dönem düşüncelerini etkilemiş ve genelde bu dönemde tartışılan sorulara yanıt vermiştir. Bu sorulara Hz. Muhammed zamanında Arap Yarımadası'nda Kur'an'ın verdiği cevapların bugün Geç Antik Dönem Avrupa'sındaki tartışma konularına da cevap teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Neuwirth'e göre ilk dönem el yazma mushaflar, Kur'an'ın yazılışının m. 7. yüzyıl da gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu her ne kadar Kur'an'ın tam olarak 610 yılında inzal olduğunu ispatlamasa da "geleneğin peygamber mesajı için belirlediği tarih hakkında şüphe duyulmasını gerektirecek somut bir kanıtın var olmadığı, anlamına gelir".³ Buradaki ana tez, Kur'an'ı Geç Antik Dönem bağlamında anlamaktır. Bunun için de hem Batı hem de İslamî bakış açısı tarafından Kur'an'ın nazil olduğu ortamın kültürüne yabancı olduğu düşüncesinden vazgeçilmelidir. Neuwirth, Batılıların Akdeniz bölgesine ait, mistik ve tarihten kopuk bir Arap yarımadası şeklinde "Boş Hicaz" tanımlamasının ve İslam geleneğinde "İslam öncesi Cahiliye" yaklaşımının artık kabul edilemez olduğunu söylemektedir. Bunun yerine "Geç Antik Dönem ortamının varlığının kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur".⁴ Bu sava göre Kur'an'ın yayılmasını sağlayanlar medeniyetten uzak, çöllerde yaşayanlar değil, daha çok kendi zamanlarına göre dinsel bilgiye sahip ve kültürel karışımları farklı geleneklere yakınlıkları ile kendilerinin Geç Antik Dönemin bilginleri kabul edilebilecek insanlar olduğu ileri sürülmektedir. Bu kitapta, Kur'an'ın Kur'an'dan sonraki yüzyıllarda yerleşmiş yorumlardan ayırt edilmesinin bu tezin anlaşılması için önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda "Kur'an sadece İslam'ın temel metni değil, Geç Antik

² Bu eserle ilgili değerlendirmeler için ayrıca bkz. Andrew Rippin, "Der Koran als Text der Spätantike ein europäischer Zugang, by Angelika Neuwirth, Verlag der Weltreligionen: Berlin, 2010, 859 pp. ISBN 978 3 458 71026 4, €39.90 (hbk)", *Religion* 41:3 (2011), ss. 524-527; Johannes Twardella, "Neuwirth, Angelika: Der Koran als Text der Spätantike ein europäischer Zugang, Frankfurt a. M.: Verlag der Welt religionen 2010, 859 sayfa. *Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte* 64:1 (2012), ss. 75-78.

³ Neuwirth, Angelika, Der Koran als Spätantike eine europäischer Zugang, Verlag der Weltreligionen yay, 2010, s. 29

⁴A.g.e.s. 341

Dönemin çok katmanlı kültürel metinleriyle arasındaki münasebet dolayısıyla günümüz Avrupası'nın oluşumunu etkileyen bir metindir".⁵

Neuwirth'e göre, Kur'an şimdiye kadar hak ettiği takdiri almamış bir kitaptır. Neuwirth, Avrupalı okuyucuya Kur'an'ın; Tevrat, Talmud ve Yeni Ahit'le aynı göz seviyesinde bir metin olduğunu ifade etmektedir. İşte bu sonuca, yazar Kur'an'ı edebî yönü bağlamında inceleyerek ulaşmıştır. Aslında yazardan önce de Kur'an batılı araştırmacılar tarafından edebi yönden incelenmiş ancak Neuwirth eserinde bu incelemeleri geniş bir temel üzerinden yeniden gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yine yazar kitabında kendi deyimiyle metodik-heterojen (*methodich-heterogene*) ve farklı kamplara ayrılmış olan Batı bilimini⁶ geniş bir çerçevede incelemiştir. Yazar eleştirel bir biçimde derlenmiş olan araştırmalara dayanarak, İslamî ve Batı açısından farklı araştırma yaklaşımları arasındaki çatışmayı aşmak için bilimsel-siyasî meselelere dikkat çekmektedir.⁷

Batılı İslam tarihi araştırmalarına Neuwirth'in temel bir eleştirisi bulunmaktadır: Ona göre şu ana kadar pek çok kez derlenmiş olan İslam tarihini yeniden yazmak gerekmektedir. Kur'an'ı başka yerde ve zamanda görerek ve Hz. Muhammed'i dışarda tutarak Batı'da yapılan tarih yazımları olaylar hakkında mantıksal çıkarımlar yapmayı engellemiştir. Bu nedenle yazarın kendi deyimiyle İslam dini hakkında halen kabul edilebilir ve alternatif teşkil edecek bir oluşum tarihi yazılmamıştır.⁸ Yine ona göre İslam tarihine karşı duyulan kuşku tarihî somut sonuçlara dayanmamaktadır. Geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak, Kur'an'ın tarihi yazar tarafından "bütün olarak ve kısmi çekinceler saklı tutularak bütün uyumlu yönleriyle ele alınmıştır".⁹

Yazar, metinler arası (*intertextualität*) tanımının metodolojik kuralını takip ederek Kur'an ile onun ortaya çıktığı zamanda bulunan tüm metinleri de mümkün olduğunca ayrıntılı inceleyerek aralarındaki bağlantıları araştırmış, aynı zamanda sürekli olarak hem ilişkileri ortaya çıkarmaya hem de Kur'an'da yeni ve değişik tarafları keşfetmeye çalışmıştır. Bu edebî-bilimsel çalışma, Kur'an'ın meydana gelişini ortaya koyma çabalarıyla da ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede Kur'an bir "drama" veya bir "karşılıklı konuşma" olarak görülmüştür. Bugün elimizde mevcut olan Kur'an'ın ortaya

⁵ A.g.e.s. 73

⁶ A.g.e.s. 21

⁷ A.g.e.s. 20

⁸ A.g.e.s. 51

⁹ Neuwirth, a.g.e, s. 25

çıkıldığı zamanda şu unsurlar bulunmaktaydı: Arap yarımadasının sosyo-tarihsel gelenekleri, "Geç Antik Dönem Kültürel Havzası" ve bununla birlikte Kur'an'ın ilk dinleyicilerinin içinde buldukları bağlam. Buna göre Kur'an'ın nazil olduğu ortam, yeni oluşan dinî bir topluluğun içinde sürdürülen karşılıklı iletişimidir. Yazar bu konuya örnek olarak Kur'an'daki Meryem kıssasını ve Yunan mitolojisindeki Leto'nun hikâyesini karşılaştırarak anlatır. Yunan mitolojisinde Apollo'nun annesi Leto, Hera'dan kaçarak Delas adasının kıyısı olan Inopos'ta bir hurma ağacına sığınır ve Apollo'yu doğurur. Kur'an'dan Hz. Meryem'in de hurma ağacının yanında Hz. İsa'yı doğurmuş olduğunu öğrenmekteyiz.¹⁰ Buradan hareketle yazar, Kur'an'da geçen bu anlatının Yunan mitolojisinden izler taşıdığını ve Kur'an'ın toplumlararası iletişimden etkilendiğini iddia eder. Zira ona göre ikisinin de ortak yanı hem hurma ağacı hem de doğan çocuğun toplum için kutsiyet taşımasıdır. Çünkü doğan çocuğun biri Apollo, yani Tanrı Zeus'un oğlu; diğeri ise İsa yani bir peygamberdir.¹¹

Neuwirth tarafından öne sürülen bu görüşler dikkat çekici ve tartışmaya değer tezler olarak görülmelidir. Bu bağlamda kitabın en kısa zamanda Türkçeye tercüme edilmesi farklı görüşler kazanılması açısından ayrı bir önem taşıyacaktır.

¹⁰ 19 Meryem, s. 23-26.

¹¹ A.g.e, s. 477.